

“Problem je u tome što nikada ne možemo predvideti kada će zemljotres pogoditi.”

Grafiti se spuštaju duž autoputeva i bočnih saobraćajnica, prožetih sa rupama, koji zmijaju kroz planine i primorska sela istočnog Halkidikija, područja severne Grčke.

“I fuck your gold” - jedna oznaka kaže.

“Smrt za Eldorada” - kaže drugi.

Halkidiki je poluostrvo koje liči na tankog, tronožnog čoveka. Vretene noge, pokrivene mirisnim borovima, okružene su tirkiznim vodama. Prve dve noge su visoko razvijena područja koja privlače turiste iz celog sveta, sa čvrstom infrastrukturom, velikim hotelima i dobro asfaltiranim putevima. “Nema mesta poput Halkidikija”, kako govori lokalna izreka. To ima drugo značenje u trećoj, većini sjeveroistočnoj nozi. Uprkos tome što ima istu topografiju kao i druga dva, plus druga najvažnija lokacija u hrišćanskom pravoslavlju, manastir Svetog Atosa, ovaj kraj poluostrva ima malo turističke infrastrukture. Posetioci spadaju na nekoliko starijih ljudi. I grafiti na putu pokazuju da je ovo epicentar trenutnih ekoloških i ekonomskih tenzija sa kanadskom rudarskom kompanijom Eldorado Gold, koja je u procesu rada tri rudnika bakra i zlata u regionu.

Grčki istraživač RASS je pokazao da je većina stanovništva ovde u korist rudnika.

Istovremeno, neki stanovnici su uznemireni zbog uništavanja i mnogi stručnjaci kažu da će rudnici prouzrokovati uništavanje šuma, bušenje velikih razmera, kontaminaciju vode i izgradnju brane za opasne otpadne vode na aktivnom seizmičkom rasedu.

Sukob je počeo 2012. godine, u padu dužničke krize grčke vlade. Godinu dana kasnije, policija za nered je koristila izuzetnu silu tokom lokalnih protesta protiv rudnika zlata. Tenzije su dostigle vrhunac u Novembru prošle godine kada je Eldorado pretio da će povući sve svoje grčke investicije, pre nego što uđe u arbitražni postupak zatvorenih vrata zbog svojih aktivnosti u rudnicima sa grčkom vladom. U međuvremenu, preko 450 aktivista trenutno čeka suđenje.

Preko 50% svetskih istraživačkih i rudarskih kompanija su kanadski, sa 1.500 aktivnosti kompanije u 8.000 objekata u više od 100 zemalja. Kao najveći inostrani investitor Grčke, logično je da će Eldorado uložiti na Halkidiki, gdje je procenjeno 33 miliona tona zlata iz 6. veka p.n.e.. Aleksandar Veliki je jednom otvorio male rudnike ovde; region je bogat unosnim materijalima poput bakra, srebra, zlata, olova i cinka.

U 20. veku se povećala rudarska aktivnost, iako je stvarno od ekonomske krize u Grčkoj koja je industrija odnela u zemlji. Glavni argument za prominologiju je rad: prema Eldoradu, kompanija trenutno zapošljava oko 2.000 rudara. Rudarstvo je od 2012. godine donelo čak 120 miliona dolara državnih poreza, samo u nekim slučajevima industrija je zabranila ekološke, pravne i zdravstvene propise i preporuke.

Kao što mi je rekao Costas Papazachos, seizmolog i geofizičar na Aristotelovom Univerzitetu, "Briga o budućim generacijama i životnoj sredini je prva stvar koja ide u zemlju kada postoji finansijska kriza".

"Ako je štetni otpad sada opasan", dodao je Papazachos, "opasan je i za 10.000 godina."

Pitanje je da li će neposredne koristi finansijskih dobitaka i radnih mesta prevazići dugoročne posledice sisanja svakog poslednjeg unosnog materijala van Zemlje?

U selu Mavres Petres, tokom nedavne posete severoistoku Halkidikija, jednostavan čin zaustavljanja traženja pravaca bio je dovoljan da oseti složenu stvarnost danas na terenu, na mestu koje je videlo generacije rudarske aktivnosti. Iannis (30) je fidgetirao ključevima njegovog belog motocikla nakon što smo ga označili. Rekao je da su i njegov deda i otac radili u rudnicima - a on prati njihove korake.

Kao što je rekao Iannis: "Živimo od ovoga".

U lokalnim kafanama u Mavresu Petresu, 53-godišnji Giorgos bio je najmlađi čovek u zglobu koji obično posećuju belko-sečene septuageničarke. Rudari se uglavnom penzionišu ranije.

Giorgos je rekao da je radio u lokalnom rudniku već 27 godina, kada je prvi put bio u vlasništvu grčkog AEKSEP-a, a potom kanadskog TVKS-a.

Rudnik je u to vreme bio mnogo manji, rekao je. "Morao sam da puzim na rukama i kolenima", rekao mi je Giorgos. "Morali smo da nosimo mašine na našim leđima u rudniku." Radio je "liniju fronta", kopajući i izvlačivši 1500 eura mesečno, sve dok nije slomio noge i leđa u nesreći.

Eldorado je nedavno rekao nemačkom listu Deutsche Velle da "pokušava da koristi i primeni najbolju dostupnu tehnologiju u svim našim globalnim operacijama kako bi smanjio uticaj na životnu sredinu". Međutim, iako su tehnološki napretci učinili neke aspekte rudarstva sigurnijim, ovi novi rudnici - u stvarnosti tri rudnika sa još trinaest dopunskih projekata, dodeljeni kao jedan projekat - su toliko veći po obimu i veličini, da svako poređenje sa prethodnim projektima pada u vodu.

Tokom 2003. godine, najviši sud u Grčkoj presudio je da svaka ekonomska dobit od velikog rudnika zlata na Halkidikiju nije napravila nijednu štetu po životnu sredinu. U 2012. godini, kada je dugovska kriza odmazila, taj stav se promenio kada je Eldorado kupio 31.700 hektara bogatog zemljišta od vlade za 2 milijarde dolara (2,5 milijardi dolara). Trenutna levičarska vlada Siriza bila je u velikoj suprotnosti sa svim ekspanzijama rudnika kada je došla na vlast u 2015. godini, ali morala je da promeni svoju melodiju kao što su Međunarodni monetarni fond, Evropska centralna banka i Evropska komisija ili trojka, prisiljavali Grčku da racionalizuje investicione procese, uključujući i ocenu životne sredine. Za šest godina od početne kupovine, grčka podružnica kompanije Eldorado Hellas Gold SA

je očistila preko 300 hektara šuma kako bi otvorila kopneni rudnik u Skouriesu, podzemnom rudniku Olimpia i Stratoni, kao i rudarski depozit u Mavresu Petres. Takođe je u procesu izgradnje dve brane sa završetkom i jedne opasne brane. (Jer Eldorado poseduje 95 posto Golda Hellas, ovaj članak će obeležiti oba kao "Eldorado".)

"Hellas Gold je uložio milione u odgovoran razvoj svojih grčkih sredstava, koji su stvorili značajne ekonomske koristi za zemlju i zajednice u kojima poslujemo", rekla je Louise Burgess, predstavnica Eldorada u pisanoj izjavi.

Zaista, većina grčkih medija se fokusirala na Grčku, kao državu koja je vezana za novac, i da konačno prima direktne strane investicije. Oni koji se protive rudniku nazivani su "najmanja bučna manjina na Halkidikiju".

Ljudi poput Maria Kadoglou, fizičarka i urednica Hellenic Mining Vatcha, veb sajta posvećenog anti-zlatnom rudarstvu, rekla bi da Eldorado pokušava da predstavi rudarsku delatnost "kao produžetak" rudarskog nasleđa regiona. "Ali, ovo je potpuno drugačije", rekao je Kadoglou. "Otvoreni kopovi su mnogo veći i imat će dublji uticaj od svojih prethodnika". Smešten na 80 kilometara od rudnika, drugi najveći grad Grčke, Solun, dom za više od milion ljudi. Ovo brine Alekis Benos-a, lekar opšte prakse i profesor za javno zdravlje na univerzitetu u Aristotelu. Njegova zabrinutost zbog uticaja rudnika na zdravlje potiče od Eldoradovih originalnih, javno dostupnih izveštaja i procena. Za njega i druge stručnjake, nema nikakve šanse oko teške koncentracije metala u stenama, uključujući arsenik i živu, oboje dobro dokumentovano kancerogeni.

U rudniku Olimpia, na primer, nivo arsena je između 9 i 12 procenata. Ekstrakcija neizbežno zahteva da je kamenje poremećeno, a kako su razbijeni i pretvoreni u prašinu, metali se oksidiraju. Dojče Vele je izvestio da će svakih 20 godina, kao rezultat rudarskih operacija, pustiti u vazduh čak 20.000 tona arsenik prašine. Benos, ukazujući na procenu koju su proveli ekološki inspektori poslato od grčkog Ministarstva za životnu sredinu 2015. godine, koji je otkrio nivo azbesta, rekao je da je ponovljeno udisanje ove vrste prašine uzrokovalo opstruktivne bolesti pluća.

"Sada ćemo i disati azbest!" - rekao mi je.

Poseban izveštaj za 2015. godinu, koji je predvodilo nezavisno telo Ministarstva Životne Sredine, takođe je utvrdilo da su nivoi vode u regionu imali 160.000 puta više normalne količine arsena. Kada teški metali i azbest ulaze u vodotok, što je već slučaj u nekim regijama na Halkidikiju, prekomerno konzumiranje kontaminirane vode može dovesti do bubrežne opstrukcije. U prvom tehničkom izveštaju, Eldorado je tvrdio da "neće uticati na kvalitet atmosferskog okruženja u okolnim naseljenim područjima". Kompanija, koja pruža radnicima zdravstveno osiguranje, takođe negira pronalaženje azbesta.

Kada je u reč o zdravstvenim pitanjima oko rudarstva uopšte, zdravstveni radnici moraju se osloniti na dokumentaciju o utecaju rudarstva na pojedinačne radnike. Da njihovi nalazi nisu dovoljno privučeni od javnosti u celini, minimizira uticaj argumenta praktičara na pacijenta koji je prominstirao, za koga je Benos rekao: “Nabroji mi neke mrtve ljude”. ”

“Ali ono što mi govorimo jeste da postoji rizik”, dodao je Benos. “Da li moramo čekati da dokažemo obrnuto kroz smrt?”

U Mavresu Petresu, Giorgos je koristio tipičan grčki izraz kako bi opisao stopu raka u svom selu: tharizi. U poljoprivredi ovo označava brzinu kojom se kosi pšenica. Na Halkidikiju se odnosi na broj rudara koji lokalni stanovnici poput Giorgosa tvrde da umiru od raka koji se odnosi na rudarstvo. “Moj otac je umro od raka pluća kada je imao 67 godina”, rekao mi je Giorgos.

Nakon ekstrakcije, rudarski materijal mora zatim ući u fazu obrade. Pošto je Eldorado operativan u Grčkoj, obrada koja se koristila za stvaranje konačnog “čistog” metala učinjeno je van zemlje. Neko vreme, Eldorado je koristio otvorene kamione, dok se jedan nije slučajno istovarilo u javnoj banci dok je popravljao gumu. Sada koristi kontejnere za opremu i pomera proizvod iz Solunske luke. Kompanija nije direktno odgovorila na zahtev za komentar na to gde se to tačno desilo, međutim nekoliko izvora mi je reklo da se materijal prenosi u objekte kompanije u Kini.

Alternativna metoda za proizvodnju metala, bljeskavo topljenje, uvedena je i predviđena u ugovoru iz 2011. godine, nakon što je grčka vlada odbacila velike metode prerade rudarstva koje tradicionalno koriste cijanid. Eldorado je ubedio tadašnju vladu PASOK-a da je talas plamena, obično korišten za bakar, “standardna tehnologija” i može se koristiti za proizvodnju čistog zlata.

Bljeskavo topljenje na Halkidikiju zahtevalo bi “snabdevanje” da dolazi iz rudnika Olimpia i Skouries; Očekuje se da će 90 odsto snabdevanja biti iz polja Olimpija, koja ima koncentraciju arsena između 9 i 12 procenata. Prema rečima nekoliko stručnjaka koje sam intervjuisao, pošto ne postoji poznata tehnika za temeljno čišćenje vazduha, većina gasa koja se emituje iz obrade biće opterećena arsenom.

“Bljeskavo topljenje nikada nije korišteno u piritnoj rudi visokog arsena”, rekao je Konogdolou. “Zašto bi kompanija predložila metodu za koju se zna da je neizvodljiva?” Postoje i druga pitanja sa Eldoradovim predloženim korištenjem bljeskavog topljenja. Kao što je predviđeno ugovorom, kompanija je izgradila fabriku za bljeskavo topljenje kako bi testirala postupak korišćenja zemljišta i minerala iz regiona Skouries. Ali to nije učinjeno, prema Christosu Adamidisu, članu kolektiva S.O.S. Halkidiki, osnovan 2010 godine u obližnjem gradu Ierissos radi borbe protiv zlata. Umjesto toga, Adamidis mi je rekao,

kompanija je napravila test u severnoj Evropi koristeći južnoameričko tlo. Grčki šef Hellas Gold-a potvrdio je: u nekom neprijatnom intervjuu na televiziji u dokumentarcu koji se emitovao u novembru 2017. godine na grčkom kanalu ERT, rekao je da korišćenje bljeskavog topljenja nije garantovano zato što procedura nije zapravo testirana u regionu sa lokalnim zemljištem, već samo jednom u Finskoj.

Eldorado je odbio da komentariše bljeskavo topljenje za ovu priču, navodeći trenutne postupke arbitraže.

U 2016. godini, vlada Siriza se složila sa procenama zaštite životne sredine koje su utvrdile nedoslednosti u korištenju eksplozivnih gasova Eldorada na Halkidikiju, čime su kršili okolišne uslove projekta. Arbitraža Sirize i Eldorada zbog dozvole za rad postavljena je 6. aprila, iako je vlada odobrila kompaniji dozvolu za nastavak rada na Olimpiji. Rudnici su zvanično ušli u period "održavanja".

Zatim postoje brane, koje su, zajedno sa rudnicima, izgrađene u regionu podložnom zemljotresu. Dva su standardna skladišta za skladiranje otpada ili završna brana, dok je treća brana opasnog otpada koja će biti izgrađena oko 50 metara od aktivnog seizmičkog kvadrata, kaže Papazachos, seizmolog.

U originalnom tehničkom izveštaju Eldorada, jedna referenca na seizmičku aktivnost bila je negiranje uticaja budućeg rudarenja, naglašavajući da to ne bi bio "verovatni pokretač za seizmičnost". Međutim, anti-rudarski aktivisti su zabrinuti za nešto drugo: istoriju.

Godine 1932. zemljotres je potresao grad Ierissos na severoistočnom Halkidikiju, sa premeštanjem od 2 metra, rupturu dužinom od 7 kilometara, i šok potresi koji su trajali nekoliko meseci. Rudarska aktivnost u to vreme, mada mnogo manja u obimu nego danas, takođe se nalazila duž kvara, a zgrada je bila isečena na pola. Zapisan na 7.2 na Richterovoj skali, zemljotres je zabeležen kao najveće površinsko rasipanje na kopnu Grčke od antike. To je takođe indikacija da bilo koja moderna zgrada, posebno jedna u regionu koja je predmet čestih tresanja niskog razreda, mora uzeti u obzir i tresenje i raseljavanje koje bi moglo doći iz drugog, slično jakog zemljotresa.

Danas, Ierissos je izabrana lokacija Eldorada za izgradnju brana koja će ugostiti nusproizvode procesa ekstrakcije, materijala koji zahtevaju posebnu pažnju. Brane od opasnog otpada su potrebne da bi se dokazalo da bi mogli izdržati ne samo "regularne" tresreće nego i "najgori scenario" koji bi se mogao dogoditi u bilo kom trenutku u budućnosti. Preliminarna procena Eldoradove brane Ierissos, prema Papazachos-u, bila je "izvan realne". Ne samo da kompanija nije uzela u obzir tresenje i raseljavanje, informacije koje su koristile bile su "praktično računajući da će se brane srušiti" uprkos tome što su predstavljene tako da bi brane delovale kao "gumene lopte", rekao je Papazachos.

“Nema materijala na zemlji”, nastavio je on, “koji bi se mogao koristiti za izgradnju brane koja bi mogla delovati čak 10 odsto kao guma”.

Inspektori za životnu sredinu, koje je Ministarstvo životne sredine uputilo 2015. godine, utvrdile su nedoslednosti u elementarnoj izgradnji brane: nije bilo centralnog jezgra; sloj donje gline koji je podrazumevao da spreči gubitak otpada zamenjena je plastičnom membranom koja ne bi izdržala pucanje od zemljotresa; i stari rudarski tuneli nisu bili pravilno popunjeni pre nego što su zatvoreni.

“Po mojim saznanjima, ne poznajem takvu sličnu branu na aktivnoj krivini”, rekao je Papazachos. Izgradnja brana na aktivnoj krivini s nedavnim aktivnostima zemljotresa praktično je bez presedana, tvrdi on. “Šokiran sam što se to dešava u mojoj zemlji.”. Eldorado, sa svoje strane, stajao je iza izgradnje brana i rekao da su njihove građevinske politike u skladu sa E.U. propisima i industrijskim standardima dobre prakse. “Dizajn objekta je bio pregledan od strane međunarodnih konsultanata, kao i od strane grčkih vlasti tokom brojnih pregleda”, rekao je Burgess, reporter Eldorado. “Seizmičnost područja uzeta je u obzir prilikom dizajniranja objekta, zbog čega su i uzvodni i nizvodni nasipi projektovani da izdrže statičke, seizmičke i post-seizmičke uslove.”

Povratak u Mavresu Petresu, Giorgos me je odveo u lokalnu crkvu sela. Postoji izvor još uvek čiste vode koja se nalazi pod zemljom, a lokalni stanovnici dolaze da popune prazne bočice. Aktivan i penzionisan rudar popunjavao je svoje bočice kada smo stigli. Aktivni rudar mi je pokazao video snimke na svom mobilnom telefonu džinovskog materijala koji se pomera u kamionima preko podzemnih tunela. Rekao je da nema žalbe na Eldorado; on je samo zahvalan za posao.

Što govori o drugoj vrsti slogana koje vidite na Halkidikiju:

NE BRINEMO O NAŠEM ZDRAVLJU. ŽELIMO POSAO, može se pročitati na transparentima rudara na nedavnom maršu u Atini.

Takva očajna ekonomska klima, koja se lako koristi od strane stranih kompanija, pretrpela je tenzije u čitavom regionu, a ponekad i unutar jedne male zajednice. “Naše selo je podeljeno”, rekao je Giorgos.

Iako neki aktivisti protiv rudnika krive radnike, najviše krive nedostatak ekonomskog razvoja. Iako je region bogat turizmom, poljoprivredom, pčelarstvom i šumarstvom, neki stanovnici smatraju da vlada nije potakla turizam u trećem delu Halkidikija na način na koji su razvijene prve dve noge.

“Država ne želi da donese [druga] rešenja ovim ljudima, tako da oni ostaju robovi ove kompanije ili sledeće”, rekao je Adamidis. I dok nekoliko hiljada stanovnika ima posao, rudarstvo nije baš regenerativna industrija. Kada se rudnici isplate, za otprilike četvrtinu

veka od sada, "oni neće imati posao u svakom slučaju", dodao je Adamidis. "I pored toga, neće biti vode ni hrane".

Stariji čovek u vojnim odmaralištima u žutom kaputu za bejzbol uskoro je stigao do vodene česme, uzimajući aktivno rudarsko mesto. Kada je stariji saznao da smo izveštavali o rudniku, nastupilo je vikanje, mada se niko nije uputio na nas.

"Za dve godine videćete da ovde neće biti vode!", viknuo je stari čovjek, koji je tresao praznu bocu vode iznad glave. "Ne možeš u rudarstvo bez vode!"

"Nikada nisi radio u rudnicima!", penzioner je odbio. "Kako možete nešto znati?"

Čuo sam kako viču jedni drugima dok sam odlazio, njihovi argumenti su rasli iznad iznenadne, vodene buke.